

Males herbes

Sylvie Bussières

Les males herbes de Sylvie Bussières

«L'evolució és el moviment infinit de tot el que existeix, la transformació incessant de l'univers en totes les seves parts, des dels orígens eterns i durant l'infinit del temps. Les vies làcties que apareixen en els espais sense fi, que es condensen i es dissolen durant milions i milions de segles, les estrelles, els astres que neixen, s'agreguen i moren, el nostre remolí solar amb el seu astre central, els seus planetes i llunes, i els límits reduïts del nostre planeta, les muntanyes que sorgeixen i desapareixen, els oceans que es formen i s'esgoten després, els rius que fertilitzen les valls i s'assequen com la tènue rosada matinal, les generacions de plantes, d'animals i d'homes que se succeeixen contínuament, i els milions d'existències imperceptibles, des de l'home fins al mosquit, no són sinó manifestacions de la gran evolució, arrossegant-ho tot en remolí sense fi.

»Comparativament amb aquest fenomen de la vida primordial i universal, què són els petits esdeveniments anomenats revolucions astronòmiques, geològiques o polítiques? Vibracions quasi insensibles, aparences podríem dir. En l'evolució universal les revolucions se succeeixen per milions i milions de miríades, i per insignificants que siguin formen part d'aquest moviment infinit» escriu el conegut geògraf, i una de les figures més significatives de la història de l'anarquisme al segle dinou, Élisée Reclus a *Évolution et révolution* (1887), una de les seves obres més destacades.

Tota l'obra d'Élisée Reclus és un ingent esforç enciclopèdic pel coneixement de l'home i la terra i la defensa de la llibertat i la justícia social. A *Evolució i revolució* afirma: «La història, per molt lluny que ens remuntem en la successió de les edats, per diligents que siguem estudiant les societats del nostre voltant i els pobles bàrbars o civilitzats, ens diuen sempre que tota obediència és una abdicació, que tot servilisme és una mort anticipada; ens diu també que tot progrés s'ha efectuat en relació amb la llibertat, la igualtat i el bon acord entre els ciutadans; que tot segle de descobriments va ser un segle durant el qual el poder religiós i polític va estar debilitat per l'oposició i en el qual la iniciativa individual havia escapat a l'opressió com aquelles males herbes que creixen entre les pedres d'un palau abandonat.»

I és que les males herbes, malgrat la seva denominació negativa, sempre han estat relacionades amb la llibertat i la lluita contra l'opressió, amb la dissidència, l'heterodòxia o la marginalitat. I és que, com sabem, les males herbes apareixen sempre a les esclatxes dels edificis, als marges dels camins, als terrenys aparentment abandonats. Així, doncs, són símptoma d'evolució i de revolució, alteren l'ordre, creixen en llibertat d'una manera desordenada, aparentment sense control. I, en canvi, a diferència de la terra morta, de la terra gastada, són signe de vida i d'energia. Del segle dinou al segle vint, podem constatar el viatge de la utopia a la mort escampada per les guerres mundials, que va de *Leaves of Grass* (1855-1891), les fulles d'herba de Walt Whitman, a *The Waste Land* (1922), la terra gastada de T. S. Eliot.

Élisée Reclus, precursor de la geografia social, la geopolítica, la geohistòria i l'ecologia, va intuir la identitat entre evolució i revolució, que una no podia ser sense l'altra. «En el fons l'evolució i la revolució no són més que una sola i mateixa cosa», afirmava a la conferència «Évolution et Révolution», el 5 de febrer del 1880; origen del seu llibre *Évolution et Révolution* que acabaria ampliant amb el títol de *L'Évolution, la Révolution et l'Idéal anarchique*, el 1891, i el 1898.

De totes aquestes coses em parlen les males herbes de Sylvie Bussières en el fons negre brillant, en moviment, del grafit dels seus dibuixos. I és que les males herbes de Sylvie Bussières, en la seva aparent simplicitat i opacitat, em porten a pensar la pandèmia que vivim, el misteri que envolta el seu origen i les conseqüències múltiples planetàries que ens ha portat.

Durant la pandèmia, el creixement exponencial de la vida vegetal i animal ha estat ben patent en les nostres ciutats i als boscos, fruit de l'aturada general provocada pel confinament general i l'absència de l'activitat i el moviment humà durant unes quantes setmanes. Sylvie Bussières juntament amb el seu company, Joan Fontcuberta, aprofitava les hores de passeig per tal d'explorar i vagarejar pels boscos i terrenys propers a casa seva, a La Roca, on el bosc humit i espès i muntanyenc del Vallès de seguida s'acaronava amb el bosc mediterrani de la Serralada Litoral. Trescar pel bosc i descobrir el creixement frondós de mates i arbustos portà la Sylvie a voler fotografiar i dibuixar aquests paisatges boscosos i a endinsar-se en l'interior de les zones més espesses i poblades de múltiples herbes i plantes diverses. És així com a poc a poc anà sorgint un conjunt d'imatges que la Sylvie va anar redibuixant i repassant amb llapis de diferents dureses i amplades. Com si fos una experiència màgica de la mina mineral del llapis, hi anaven apareixent el moviment, la llum i l'energia de la vida vegetal d'herbes i plantes que anaven agafant autonomia en un dibuix on s'anaven esborrant les formes i les identitats de cadascuna de les espècies representades, per arribar a conformar un remolí incessant de vida secreta i enigmàtica. Després de voltar pels camps i boscos del Vallès, la Sylvie també ha passejat pel Maresme, pels boscos i les vinyes properes a Alella i els turons de sauló dels camins marjals i les rieres de Caldes d'Estrac, Sant Vicenç de Montalt i Llavaneres.

A la vora dels camins i en terrenys no cultivats entre els boscos ha quedat fascinada per les anomenades males herbes i totes aquelles espècies vegetals que creixen i es reproduïxen ràpidament per aquestes terres. D'aquesta experiència viscuda en plena pandèmia n'ha sorgit una àmplia sèrie esplèndida de dibuixos vibrants de llapis negre sobre paper que la Sylvie ha anomenat *Males herbes* i que es mostren primer a Can Manyé, a Alella, i després a la Fundació Palau de Caldes d'Estrac.

Moltes vegades Sylvie Bussières s'acaba fixant en aquells espais intermedis informals que el botànic i paisatgista Gilles Clément ha anomenat el Tercer paisatge i que defensa al seu *Manifeste pour le Tiers-paysage* (2004). Aquells espais residuals fora dels terrenys ordenats on creixen les males herbes i és possible ampliar la diversitat, la invenció, en un territori-refugi conformat per la riquesa i el desordre de la barreja i la vida vegetal que hi sorgeixen sense la intervenció de l'home.

Les formes de la natura sempre han interessat a Sylvie Bussières com és ben palès, per exemple, a les primeres escultures fetes amb elements naturals com branques i pedres, i a la sèrie *Històries naturals* (1997-1999), on materials orgànics i de rebuig li servien per crear noves formes. Al llarg de la seva ja extensa experiència artística, la Sylvie ha emprat en altres ocasions tècniques com la fotografia, el *frottage* o els fotogrames, que també han acompanyat els dibuixos del projecte de les *Males herbes*. Així, una sèrie de fotogrames d'un conjunt de branques del 2019, incorporats a l'exposició, és un clar precedent de tota la sèrie que ha desenvolupat al llarg del 2020. Un parell de vídeos permeten de conèixer i contemplar el procés de treball intens i dens que l'artista realitza en cadascun dels seus dibuixos: tot partint d'una imatge fotogràfica o no, cobreix el paper amb les línies rítmiques del grafit, omplint la superfície del dibuix en diverses capes que es van sobreposant i que van conformant el moviment de les formes múltiples, per acabar dissolent-se en un remolí de línies i superfícies brillants que emergeixen en el negre sobre negre. Unes superfícies negres on la vibració de les línies, les formes i la llum, semblen mostrar-nos l'energia de la vida vegetal i natural i la llibertat que ens evoquen les males herbes. Alguns dels dibuixos m'evocuen el ritme i la vibració de fragments d'obres de Van Gogh o Soulages.

Allò que em sembla més destacat dels dibuixos de les *Males herbes* de Sylvie Bussières és com aconsegueix de remarcar i dignificar la vida vegetal i l'energia que desprèn. És com si portés el verd de la vida vegetal a l'origen mineral de la mina de carbó. Com bé sabem, l'energia mineral del carbó, el combustible fòssil, prové de la transformació, mitjançant el carboni, del cos de les plantes i dels organismes marins que van quedar enterrats fa uns 450 milions d'anys a les profunditats de l'escorça terrestre, transformant-se en carbó i petroli.

En plena pandèmia, quan l'emergència climàtica ja és una realitat i l'extinció és inevitable si no s'atura la destrucció de la biodiversitat i la tala i crema dels boscos, les plantes s'erigeixen com la veritable font de vida i de possibilitat de permanència de l'home a la terra. Ens ho recorda el neurobiòleg Stefano Mancuso a *La nazione delle piante* (2019): «La Nació de les Plantes és l'única, veritable i eterna potència planetària. Sense les plantes, els animals no existirien; la vida mateixa al planeta, potser no existiria i, encara que existís, seria una cosa terriblement diferent. Gràcies a la fotosíntesi, les plantes produeixen tot l'oxigen lliure present al planeta i tota l'energia química que consumeixen els altres éssers vius. Existim gràcies a les plantes i podem continuar existint només en companyia seva.»

Manuel Guerrero Brullet